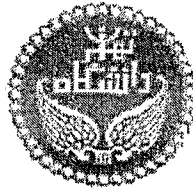

Handwritten Arabic calligraphy in a highly stylized, cursive script. The text is arranged in a roughly circular or semi-circular pattern. The characters are thick and black, with many small, decorative flourishes and arrows indicating the direction of the pen strokes. The overall appearance is that of a complex, artistic piece of Islamic calligraphy.

دانشکده حقوق و علوم سیاسی

پایان نامه مقطع کارشناسی ارشد سیاستگذاری عمومی ایران

سیاستگذاری خارجی ایران در قبال عراق در پی حمله نظامی آمریکا به عراق

استاد راهنما:

سرکار خانم دکتر سعیده لطفیان

استاد مشاور:

جناب آقای دکتر صادق زیباکلام ۱۳۸۹/۳/۱۱

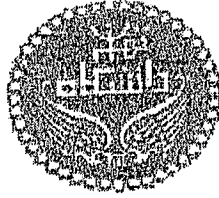
تعداد صفحات: ۱۳۸
تاریخ: ۱۳۸۹/۳/۱۱

نگارش

حمید پروکی میلان

بهمن ۱۳۸۷

۱۳۶۸۴۴

دانشکده حقوق و علوم سیاسی
گروه آموزشی علوم سیاسی
گواهی دفاع از پایان نامه کارشناسی ارشد

هیات داوران پایان نامه کارشناسی ارشد : حمید بروکی میلان

در رشته : علوم سیاسی
با عنوان : سیاستگذاری خارجی ایران در قبال عراق در پی حمله نظامی آمریکا به عراق
را در تاریخ : ۸۷/۱۱/۲۷

به عدد	به حروف
۱۸/۵	هجده و پنج

با نمره نهایی :

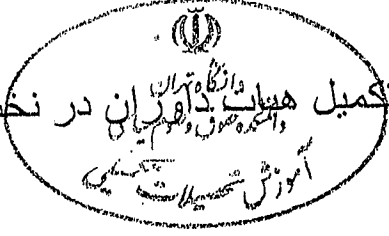
ارزیابی نمود .

بسیار خوب

با درجه :

ردیف	مشخصات هیات داوران	نام و نام خانوادگی	مرتبۀ دانشگاهی	دانشگاه یا موسسه	امضاء
۱	استاد راهنما استاد راهنمای دوم (حسب مورد):	دکتر سعیده لطفیان	دانشیار	دانشکده حقوق و علوم سیاسی	
۲	استاد مشاور	دکتر صادق زیباکلام	استاد	دانشکده حقوق و علوم سیاسی	
۳	استاد داور (یا استاد مشاور دوم)	دکتر احمد دوست محمدی	استادیار	دانشکده حقوق و علوم سیاسی	
۴	استاد مدعو				
۵	نماینده کمیته تحصیلات تکمیلی گروه آموزشی :	دکتر عبدالرحمن عالم	استاد	دانشکده حقوق و علوم سیاسی	

تذکر : این برگه پس از تکمیل هیات داوران در نخستین صفحه پایان نامه درج می گردد .

جمهوری اسلامی ایران
دانشگاه تهران

اداره کل تحصیلات تکمیلی

شماره _____
تاریخ _____
پیوست _____

باسمه تعالی

تعهد نامه اصالت اثر

اینجانب محمد بهروردی متعهد می شوم که مطالب مندرج در این پایان نامه / رساله حاصل کار پژوهشی اینجانب است و به دستاوردهای پژوهشی دیگران که در این پژوهش از آنها استفاده شده است ، مطابق مقررات ارجاع و در فهرست منابع و مأخذ ذکر گردیده است. این پایان نامه / رساله قبلاً برای احراز هیچ مدرک هم سطح یا بالاتر ارائه نشده است . در صورت اثبات تخلف (در هر زمان) مدرک تحصیلی صادر شده توسط دانشگاه از اعتبار ساقط خواهد شد .
کلیه حقوق مادی و معنوی این اثر متعلق به پردیس / دانشکده / مرکز دانشگاه تهران می باشد .

نام و نام خانوادگی دانشجو

امضاء

آدرس : خیابان انقلاب اول خیابان فجر رازی - پلاک ۵ کد پستی : ۱۳۰۴۵/۵۶۸

فاکس : ۶۵۹۷۳۱۴

تقدیم بہ:

مادر دلسوزم،

و

روح پاک پدرم

فهرست مطالب

عنوان

صفحه

فصل اول چارچوب نظری پژوهش

- ۱-۱ مقدمه فصل اول ۹
- ۱-۲ سازه انگاری و سیاست خارجی ۹
- ۳-۱ سطح تحلیل ۱۱
- ۱-۴ نتیجه فصل اول ۲۰

فصل دوم بررسی اجمال تاریخ روابط ایران و عراق

- ۲-۱ مقدمه ۲۲
- ۲-۲ شکل گیری کشور عراق با قیومت انگلیس ۲۲
- ۲-۳ امید به حل اختلاف های ایران و عراق ۲۹
- ۲-۴ روابط ایران و عراق از کودتای عبدالکریم قاسم تا کودتای حزب بعث ۳۱
- ۲-۵ قرار داد الجزیره ۳۶
- ۲-۶ روابط ایران و عراق پس از انقلاب اسلامی ۱۳۵۷ ۳۸
- ۲-۷ نتیجه فصل دوم ۴۱

فصل سوم بررسی پیامدهای اشغال عراق و روی کار آمدن دولت جدید عراق در

سطح منطقه ای و بین المللی

- ۳-۱ مقدمه ۴۳
- ۳-۲ گفتار اول: بررسی پیامدهای بین المللی اشغال عراق ۴۴

- ۳-۳ اهداف و پیامدهای بین المللی اشغال نظامی عراق ----- ۴۶
- ۳-۴ اتحادیه اروپا بحران بین المللی عراق ----- ۵۶
- ۳-۵ روسیه و چین و بحران بین المللی عراق ----- ۶۰
- ۳-۶ گفتار دوم: پیامدهای منطقه ای حمله آمریکا به عراق و اشغال این کشور ----- ۶۲
- ۳-۷ امنیت خلیج فارس ----- ۶۳
- ۳-۸ منازعه اعراب و اسرائیل ----- ۶۴
- ۳-۹ پیامدهای اشغال نظامی عراق بر روی وضعیت داخلی کشورها عرب منطقه ----- ۶۷
- ۳-۱۰ نتیجه فصل سوم ----- ۷۲

فصل چهارم بحران عراق و ایجاد فرصت ها و چالش های جدید

برای سیاست خارجی ایران

- ۴-۱ مقدمه ----- ۷۵
- ۴-۲ گفتار اول: هنجارها و ایده های (مادی و غیر مادی) سازنده ی هویت ایران در قبال عراق ۷۶
- ۴-۳ جایگاه عراق و جهان عرب در نگرش کلی ایرانیان ----- ۷۷
- ۴-۴ عراق جدید، یک واقعیت پایدار در همسایگی ایران ----- ۸۰
- ۴-۵ عناصر پایدار در بررسی روابط ایران و عراق جدید ----- ۸۱
- ۴-۵-۱ مسأله ژئوپلتیک قومیت عراق ----- ۸۱
- ۴-۵-۲ رقابت بالقوه ایران و عراق ----- ۸۳
- ۴-۶ گفتار دوم: ایران و عراق جدید چالش ها و فرصت های آینده ----- ۸۶
- ۴-۶-۱ ایران و عراق جدید: چالش های پیش رو ----- ۸۸
- ۴-۶-۲ ایران و عراق جدید: فرصت های پیش رو ----- ۹۸
- ۴-۷ نتیجه فصل چهارم ----- ۱۰۷

فصل پنجم - ارائه راهکارهای سیاستگذارانه در قبال بحران عراق

- ۱-۵ مقدمه ----- ۱۰۹
- ۲-۵ ارائه راه حلها واتخاذ سیاست خارجی مؤثر در قبال عراق جدید ----- ۱۰۹
- ۱-۶ نتیجه گیری ----- ۱۱۷
- ۷ منابع ----- ۱۲۳

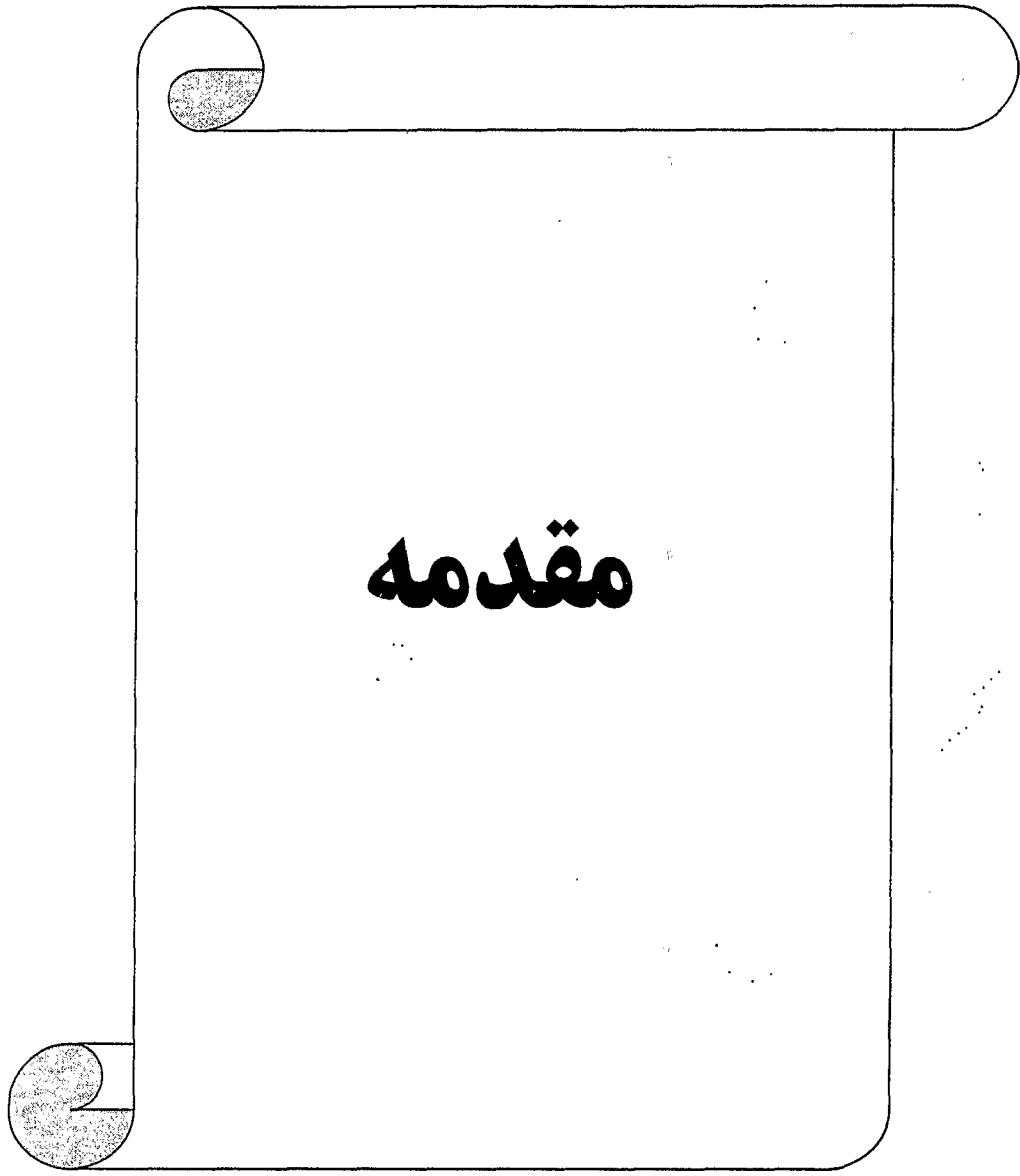
چکیده:

اشغال عراق از سوی ایالات متحده آمریکا در مارس ۲۰۰۳، اوج بحران بین المللی بود که با حمله نیروهای نظامی عراق به قلمروی کویت در اوت ۱۹۹۱ شروع شد؛ و تاکنون نیز ادامه دارد. هدف اصلی از اجرای این پژوهش این است که پیامدهای بحران عراق را برای سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران بررسی کرده، و نیز چالش های منطقه ای نوین همراه با فرصتهای بی نظیر تاریخی برای کشور ایران را مورد مطالعه دقیق قرار دهد.

پرسش اصلی این گونه مطرح می شود که: «اشغال نظامی عراق از سوی آمریکا و برقراری رژیم سیاسی نوین مبتنی بر مردم سالاری در این کشور چه تأثیری بر سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران در قبال عراق خواهد داشت؟» فرضیه پژوهشی مرتبط با این پرسش که مورد آزمون قرار گرفته عبارت است از اینکه: «اشغال عراق از سوی نیروهای نظامی آمریکایی و در پی آن احتمال ایجاد یک رژیم میانه رو در بغداد که متشکل از تمامی گروه های قومی و سیاسی - مذهبی عراق می باشد بر ماهیت روابط ایران و عراق و سیاستگذاری خارجی ایران در قبال عراق تأثیری مثبت خواهد داشت.»

به منظور تحلیل دقیق این مسأله، به آزمون فرضیه رقیب و چند پرسش فرعی در مورد چالش ها و فرصت های پیش رو سیاستگذاران جمهوری اسلامی ایران که بر اثر اشغال عراق ایجاد شده، توجه می شود. در پایان راهکارهایی برای سیاستگذاری موثرتر و موفق تر ایران در مورد مسأله آینده و ثبات عراق ارائه می شود.

کلید واژه ها: عراق - اشغال - نظامی - آمریکا - سیاستگذاری خارجی - ایران

مقدمه

۱- بیان مساله پژوهش

اشغال عراق از سوی ایالات متحده آمریکا در مارس ۲۰۰۳ که اوج بحران بین‌المللی بود که با اشغال کویت توسط نیروهای نظامی عراق در اوت ۱۹۹۱ شروع شد و تا کنون نیز دوام دارد. این بحران بی‌تردید عمده‌ترین بحران بین‌المللی به لحاظ وسعت و عمق دوران پس از فروپاشی نظام دو قطبی می‌باشد. این بحران همه بازیگران بین‌المللی و منطقه‌ای را به چالش کشید و فصل نوینی در کنش و واکنش‌های سیاست خارجی گشوده است. میزان تاثیرپذیری و تاثیرگذاری بازیگران مختلف بین‌المللی و منطقه‌ای در این بحران به تناسب دوری و نزدیکی جغرافیایی و شدت و ضعف تعامل با آمریکا به عنوان اصلی‌ترین عنصر در این منازعه متفاوت می‌باشد. در این میان ایران به غیر از آمریکا و عراق که دو پایه اصلی بحران می‌باشند، عمده‌ترین کشور در همجواری با بحران اخیر، با وضعیت کاملاً منحصر به فرد و استثنایی از نظر ترکیب عناصر استراتژیک، ایدئولوژیک، روانی و سیاسی، اقتصادی، فرهنگی و حتی زیست محیطی است.

فرض بر این است که بحران عراق برای سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران منحصر به فرد بوده و به طور همزمان چالش‌های منطقه‌ای نوین همراه با فرصت‌های بی‌نظیر تاریخی، ایران را در وضعیتی مطلوب به دلیل سرنگونی رژیم بعث عراق، که یکی از عناصر اصلی سیاست خارجی آن ضدیت با ایران در نظریه و عمل بود، قرار گیرد.

با اشغال عراق و سقوط صدام، سیاست آمریکا بر وارد نمودن اتهامات و تضعیف و تخریب چهره جمهوری اسلامی ایران در روند تحولات عراق متمرکز شد. آمریکاییها پیش‌بینی نمودند که موقعیت ژئوپولیتیک و ژئواستراتژیک ایران همچون وجود اکثریت شیعه در عراق و روابط دوستانه طولانی با جمهوری اسلامی ایران از گزینه‌های فرصت برای ایران

به شمار می رود و این امر می تواند نقش مثبتی در ارتقاء نفوذ منطقه‌ای ایران در خاورمیانه داشته باشد.

به هر حال اشغال عراق توسط آمریکا و برقراری رژیم جدید در این کشور در ابعاد مختلف سیاست خارجی ایران را تحت الشعاع خود قرار داد. بر این پایه تصمیم گیران عرصه خارجی ایران با تدبیرپردازی صحیح و کارآمد خود می توانند با بهره گیری بجا و مناسب از فرصت های پیش روی خود، ناشی از سقوط بزرگترین تهدید منطقه‌ای علیه تمامیت ارضی خود و روی کار آمدن دولتی معتدل و متکی بر آراء اکثریت مردم عراق، با تصویر سازی مثبت از خود و ایجاد یک درک مشترک میان خود و حاکمان جدید عراق نقش موثر و تعیین کننده ای در باز سازی ترتیبات امنیتی جدید منطقه‌ای در خاورمیانه داشته باشند.

۲- اهداف پژوهش

هدف از انجام پژوهش حاضر، تحلیل سیاست خارجی ایران در قبال عراق در پی حمله نظامی دولت آمریکا به این کشور و ارائه راهکارهای سیاست گذارانه جهت مقابله با مشکلات ناشنی از این رویداد می باشد. تجزیه و تحلیل بحران بین‌المللی عراق و تاثیر این بحران بر آینده سیاست خارجی ایران، انگیزه اصلی نگارنده جهت انجام این کار پژوهشی می باشد. در نهایت کمک به تصمیم گیران سیاست خارجی ایران جهت بهبود هر چه بیشتر موقعیت منطقه‌ای و بین‌المللی ایران هدف نهایی و کاربردی این رساله به شمار می رود.

۳- پرسش های اصلی و فرعی پژوهش

با توجه به آنچه که در بیان اهمیت مساله پژوهش گفته شد، پرسش های اصلی و فرعی این رساله بدین صورت مطرح می شود:

پرسش اصلی: اشغال نظامی عراق از سوی آمریکا و برقراری رژیم جدید سیاسی مبتنی بر دموکراسی در این کشور چه تاثیری بر سیاست خارجی ایران در قبال عراق خواهد داشت؟

پرسش های فرعی :

- ۱- بحران بین‌المللی عراق و اشغال این کشور از سوی آمریکا چه چالش هایی را برای سیاست خارجی ایران بوجود آورده است؟
- ۲- روی کار آمدن دولت جدید در عراق و اشغال بلند مدت این کشور از سوی آمریکا، چه فرصت هایی را برای سیاست گذاران ایران ایجاد کرده است؟
- ۳- ایران باید از چه خط مشی ها و سیاست هایی در قبال آینده عراق جهت تبدیل چالش های پیش روی خود به فرصت های موجود پیروی کند؟

۴- فرضیه های پژوهش

بر مبنای پرسش های اصلی و فرعی بالا فرضیه پژوهشی به صورت زیر مطرح می شود :

فرضیه پژوهش: اشغال عراق از سوی آمریکا و در پی آن احتمال ایجاد یک رژیم میانه رو در بغداد که متشکل از تمامی گروه های قومی و سیاسی - مذهبی عراق می باشد، برماهیت روابط ایران و عراق تاثیر مثبت داشته و در نتیجه منجر به تحولات مثبت در سیاستگذاری خارجی ایران در قبال عراق شده است.

متغیر وابسته (Y) ————— متغیر مداخله گر (Z) ————— متغیر مستقل (X)

سیاست گذاری آمیخته به همکاری	ایجاد حکومتی دموکراتیک	اشغال نظامی عراق از سوی آمریکا
ایران در قبال عراق جدید	میانه رو در عراق	آمریکا

فرضیه رقیب: اشغال عراق توسط آمریکا منجر به نبود ثبات و ناامنی در عراق

شده و در نتیجه اثر منفی بر سیاست گذاری خارجی ایران در قبال عراق خواهد داشت.

متغیر وابسته (Y) → متغیر مداخله گر (Z) ← متغیر مستقل (X)

سیاستگذاری ایران در قبال عراق (آمیخته با درگیری)	ناثباتی در عراق (ناآرامی بیشتر)	اشغال عراق از سوی آمریکا
--	---------------------------------	--------------------------

مفروض ها:

۱- بحران بین‌المللی عراق و اشغال بلند مدت این کشور از سوی آمریکا چالش

های بزرگی را برای سیاست خارجی ایران در بر دارد.

۲- سرنگونی رژیم بعثی عراق و روی کار آمدن دولت دموکراتیک در این کشور

فرصت های مناسبی را جهت رفع تنش های میان ایران و عراق و نیز ایفای نقش موثر و

فعال ایران در ترتیبات امنیتی جدید منطقه ای پیش روی سیاستگذاران خارجی ایران خواهد

گذاشت.

۳- ایجاد یک ذهنیت مثبت و تاکید بر منافع متقابل دو کشور و دوری از آرمان

گرایی های ارزشی و ملی گرایانه در سیاست خارجی ایران نسبت به عراق پس از صدام،

تاثیر بسزایی در مقابله با تهدید های ایجاد شده بر اثر بروز بحران بین‌المللی شده عراق

برسیاست خارجی ایران داشته است، و احتمال تبدیل این تهدیدها به فرصت های جدید

وجود دارد.

ت) فصل سوم بر پیامدهای بین‌المللی و منطقه‌ای اشغال عراق از سوی نیروهای خارجی متمرکز شده است در دو گفتار جداگانه، پیامد های بین‌المللی و پیامد های منطقه‌ای تغییر رژیم عراق مورد مطالعه قرار خواهند گرفت.

ج) فصل چهارم با عنوان «بحران عراق و ایجاد فرصت‌ها و چالش‌های جدید برای سیاست خارجی ایران»، پیامدهای مثبت و منفی (چالش و فرصت‌ها) درصدد مطالعه بحران

۵- روش پژوهش

این پژوهش با استفاده از روش تحلیل محتوای اسناد و مدارک رسمی دولتها، و بیانات مقامات دولتی، و تحلیل داده‌های رویدادها در مقابل ایران و عراق انجام می‌گیرد. هم از نظریه سازه‌انگاری به عنوان چارچوب نظری استفاده می‌شود، زیرا فرض می‌شود که بهتر می‌تواند جهت مطالعه سیاست خارجی کشورهایی چون ایران که بیشتر مبتنی بر ذهنیت سیاست‌گذاران و جنبه‌های هنجاری و انتزاعی می‌باشد، به کارگرفته شود.

۶- محدوده زمانی و مکانی پژوهش:

در این رساله تلاش می‌شود که به تجزیه و تحلیل سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران در قبال بحران بین‌المللی شده عراق پس از اشغال نظامی این کشور یعنی از اسفند ۱۳۸۲ بهمن ۱۳۸۷ بپردازیم.

۷- سازماندهی پژوهش

این رساله شامل یک مقدمه، و پنج فصل و یک جمع‌بندی نهایی می‌باشد که به صورت زیر طراحی و اجرا شده است:

الف) مقدمه شامل بیان مساله، هدف پژوهش، پرسش‌های اصلی و فرعی، فرضیه‌های اصلی و فرعی، روش و چارچوب پژوهش، محدوده زمانی و مکانی پژوهش و نیز سازماندهی پژوهش می‌شود.

ب) فصل اول که اختصاص به بررسی چارچوب نظری سازانگاری و سیاست

فصل اول

چارچوب نظری پژوهش

۱- مقدمه

سازهانگاری^۱ که گاهی برساخته‌گرایی، سازنده‌گرایی، تکوین‌گرایی، ساخت‌گرایی و تفسیرگرایی نیز ترجمه می‌شود، به عنوان یکی از نظریه‌های روابط بین‌الملل ریشه در زبان شناختی ساختاری، نظریه سیاسی پست‌مدرن، نظریه انتقادی، نقد ادبی و مطالعات فرهنگی و رسانه‌ای دارد و در واقع یکی از وعده‌های این نظریه بازگرداندن فرهنگ و سیاست‌های داخلی به عرصه روابط بین‌الملل است.^۲ ضعف نظریه‌های خردگرا در تحلیل سیاست خارجی کشورها از جمله کشورهای انقلابی و ایدئولوژیک همچون ایران که بیشتر بر ایده‌ها و هنجارهای ایدئولوژیک بنا می‌گردد تا بر عقلانیت ابزاری مدرن، سبب شده است که طی یک دهه گذشته، رهیافت سازهانگاری به یکی از رهیافت‌های عمده در حوزه تجزیه و تحلیل سیاست خارجی و روابط بین‌الملل تبدیل شود.

تلاش ما در این فصل بر آن است تا بتوانیم یک چارچوب تحلیلی مناسب و قوی جهت بررسی و مطالعه سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران در قبال بحران بین‌المللی عراق و نحوه برخورد با اشغال‌گران و حکومت جدید این کشور ارائه دهیم.

۲- سازه‌انگاری و سیاست خارجی

تحلیل سیاست خارجی عبارت است از تجزیه و تحلیل فرایندهای چند لایه و پیچیده شامل اهدافی که حکومت‌ها در روابط خود با سایر حکومت‌ها دنبال می‌کنند و همچنین

^۱ - Constructivism

^۲ علیرضا ازغندی، «سازنده‌گرایی: چارچوبی تئوریک برای فهم سیاست‌خارجی ج.ا.ا.»، دانشنامه حقوق و سیاست، شماره اول، سال اول، زمستان ۱۳۸۳، ص ۲۰.

انتخاب ابزار رسیدن به این اهداف.^۱ حوزه تحلیل سیاست خارجی بیشتر در پیوند با رفتارگرایی در روابط بین‌الملل همراه با نگرش علم‌گرایانه، کمی‌گرایانه و سطح تحلیل خرد بوده است. شاید هم تاحدی در واکنش به نگاه کلان‌تر رهیافت‌های سنتی به روابط بین‌الملل شکل گرفته است. هرچند که دیدگاه‌های غیررفتارگرایانه نیز به نوعی به تحلیل سیاست خارجی توجه داشته‌اند. نکته مهم آن است که تحلیل‌گران کمی‌گرا و عینی‌گرا بودند که آنچه را «جعبه سیاه» دولت‌ها تلقی می‌شد، گشودند و به بررسی عوامل مختلف تعیین‌کننده سیاست خارجی کشورها و فرایند تصمیم‌گیری پرداختند. جالب آنکه آنها بودند که متوجه نقش و اهمیت عناصر ذهنی و غیر مادی در تصمیم‌گیری‌های مربوط به سیاست خارجی کشورها شدند.^۲

نکته‌ای که در این میان باید به آن توجه داشت این است که استخراج نظریه سیاست خارجی و مهمتر از آن بحث در مورد سیاستگذاری و تصمیم‌گیری، از منظر نظریه روابط بین‌الملل همواره کار آسانی نبوده است. زیرا سرعت تغییر و تحولات در سیاست خارجی به مراتب بیشتر و پیچیده‌تر از سیاست بین‌الملل است. کنت والتز، خود براین باور است که به خاطر پیچیدگی‌های موجود نمی‌توان از نظریه سیاست بین‌الملل او یک نظریه سیاست خارجی استخراج کرد. زیرا نظریه‌ها باید با یک حوزه منطقی منسجم و مستقل سروکار داشته باشند، در حالی که سیاست خارجی هم با محیط بین‌الملل و هم با محیط داخلی ارتباط دارد و به این ترتیب نمی‌تواند یک حوزه مستقل را تشکیل دهد و به همین میزان نمی‌توان تبیین نظری کارآمدی در مورد آن ارائه کرد.^۳

^۱ - عبدالعلی قوام، «سازمان‌نگاری: سنتز پوزیتیویسم و پست پوزیتیویسم یا پلی میان نئورئالیسم و نئورئالیسم»، دانشنامه حقوق و سیاست، شماره دوم، سال اول، بهار ۱۳۸۴، صص ۲۳۲-۲۳۱.

^۲ - Rose Gildeon, "Neo Classical Realism and Theories of Foreign Policy", *World Politics*, No, 51, October 1998, p. 145.

^۳ - Steve Smith, "New Approachs to International Relations Theory", in John Beylis and Steve Smith eds., *The Globalization of World Politics*, (Oxford:Oxford University Press, 1997), p.38.

۳-۱ سطح تحلیل^۱

از لحاظ سطح تحلیل مطالعه سیاست خارجی نیز در حالی که نواقح گرایان به سطح تحلیل بالا به پایین و نولیبرال‌ها به سطح تحلیل پایین به بالا پایبند هستند، در نظریه سازه‌انگاری همان‌گونه که ریتبرگر نیز می‌گوید شاهد هر دو سطح تحلیل هستیم، یعنی هم به سطح تحلیل کلان و هم سطح تحلیل خرد در آن واحد توجه می‌شود.^۲ به عبارت دیگر، در تحلیل سازه‌انگاران از سیاست خارجی می‌توانیم از سه سطح هنجارهای بین‌المللی یا فراملی، هنجارهای اجتماعی یا داخلی و یا ترکیبی از هر دوی آنها استفاده کنیم. یعنی می‌توانیم بر نقش هنجارهای درونی‌شده بین‌المللی یا فراملی مشترک میان دولت‌ها که در درون جامعه بین‌الملل شکل می‌گیرد تأکید داشته باشیم، که در این‌جا شباهت‌های سیاست خارجی کشورهای مختلف قابل مشاهده است (به طور مثال همه کشورها موظفند به اصل حاکمیت و تمامیت ارضی سایر کشورها احترام بگذارند). می‌توانیم نقش هنجارهای داخلی را که از سطح اجتماع داخلی یا ملی نشأت می‌گیرد و درونی می‌شوند مورد توجه قرار دهیم، و یا می‌توان توجه خود را به هر دو سطح فراملی و داخلی همزمان معطوف نماییم.^۳

مانند هنجار عدم مداخله در امور داخلی سایر کشورها و یا در سطح خرد جوامع بین‌المللی و منطقه‌ای (مانند اتحادیه اروپا، و اتحادیه عرب)، و یا مانند هنجارهای مربوط به اهمیت مسائل حقوق بشر برای کشورهای عضو اتحادیه اروپا شکل گرفته باشد. از سوی دیگر تأکیدی که بر این هنجارها در تعاملات میان دولت‌ها و تاثیر آن در شکل‌گیری

^۱ - Level of analysis

^۲ - Volker Rittberger, "Approaches To The Study of Foreign Policy", Derived From International Relations Theories, (Tubingen: Tubingen University Press, 2002), pp.5-6.

^۳ - رحمان قهرمان‌پور، «تحلیل تکوین گرایانه سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران»، فصلنامه مطالعات راهبردی، سال هفتم، شماره اول، بهار ۱۳۸۳، ص ۷۴.

هویت‌ها صورت می‌گیرد نیز حائز اهمیت است.^۱ همان‌طوری که پیش‌تر گفته شد از نگاه ونت بر پایه همین تعاملات هنجاری، دولت‌ها یکدیگر را به عنوان دشمن، رقیب یا شریک برمی‌سازند، و براساس انتظارات یکدیگر از خود عمل می‌کنند. در مقابل این سطح تحلیل بالا به پایین که بر ساخته شدن سیاست خارجی را نتیجه تعاملات کنش‌گران مفروض انگاشته شده می‌بیند و به درون جعبه سیاه دولت‌ها توجهی نمی‌شود، هنجارهای داخلی یا سطح جامعه (اجتماعی)، می‌توانند در مواردی که تفاوت میان هنجارهای داخلی کشورها وجود دارد، تفاوت سیاست خارجی آنها را توضیح دهند. مانند استدلالی که کترنستین از تفاوت میان سیاست خارجی دو کشور آلمان و ژاپن در دوران پس از جنگ سرد به رغم شباهت‌های عینی و انفعالی میان آنها ارائه می‌کند.

شایان ذکر است که یکی از بخش‌های مهم مطالعه سیاست خارجی همیشه معطوف به بررسی ماهیت و تاثیرگذاری تصمیمات داخلی کشورها بوده است.^۲ در سطح داخلی، آنچه که بطور خاص مورد توجه قرار دارد زمینه‌های هنجاری، گفتمانی، حقوقی و نهادی داخلی است که به هویت دولت‌ها و در نتیجه منافع آنها شکل می‌دهد. همان‌گونه که رویس اسمیت متذکر می‌شود، تمایز یک دولت به عنوان به طور نمونه لیبرال-دموکرات به منزله آن است که این دولت در سیاست خارجی به دنبال اهداف خاصی می‌تواند یا نمی‌تواند برود، ترجیحات و اولویت‌های خاصی دارد، مواضعی (از قبیل به طور آشکار ضد حقوق

^۱ - ناصر هادیان، «سازه‌انگاری: از روابط بین‌الملل تا سیاست خارجی»، فصلنامه سیاست خارجی، سال هفدهم، شماره ۴، زمستان ۱۳۸۲، ص ۹۳۲.

^۲ ویلیام والاس، «تعیین مرزهای سیاست خارجی»، در:

جیمز باریر و مایکل اسمیت، ماهیت سیاست‌گذاری خارجی در دنیای وابستگی متقابل کشورها، ترجمه و حسین سیف زاده، (تهران: قومس، ۱۳۸۱)، ص ۲۲.